

якості, здобуваються знання, уміння й навички планувати й проводити фізичні вправи, контролювати свій фізичний і функціональний розвиток. Однак аналіз літератури, наше дослідження показують, що самостійні заняття фізичною культурою поки що не посіли належного місця в житті сучасних студентів.

Більш акцентована увага викладачів на теоретичних питаннях під час навчальних занять у ВНЗ, посилення мотивації й відповідальності студентів за своє здоров'я, ефективне й цікаве проведення навчальних занять буде сприяти формуванню інтересу до самостійних занять фізичною культурою у позааудиторний час і тим самим – впровадженню болонських ініціатив у навчальний процес.

Література

1. Алханов А. Самостоятельная работа студентов // Высшее образование в России. – 2005. – №11. – С.86-89.
2. Безугла Л.І. Впровадження самостійної роботи з формування культури здоров'я студентів ВНЗ у контексті Болонського процесу // Теорія і методика фізичного виховання. – 2007. – № 3. – С.3-5.
3. Габриелян К.Г., Ермолаев Б.В., Кутателадзе И.О. Особенности обучения основам здоровьесбережения в неспециализированном вузе // Теория и практика физической культуры. – 2004. – №11. – С.42-44.
4. Кирильченко С.М., Аркуша А.О. Дослідження у студентів індивідуальних мотивів і потреб до занять фізичною культурою та спортом // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – №12. – С.33-41.
5. Сенашенко В., Жалнина Н. Самостоятельная работа студентов: актуальные проблемы // Высшее образование в России. – 2006. – №7. – С.103-108.
6. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 326 с.
7. Шалар О.Г. Традиції вітчизняної освіти в поєднанні з системою ECTS на факультеті фізичного виховання та спорту // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – №6. – С.3-6.

УДК 371. 132

Т.М. Стрітьєвич

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

***Анотація.** У статті розглядається доцільність використання та специфіка активних методів навчання, зокрема тренінгу, у процесі професійного навчання вчителів образотворчого мистецтва.*

***Аннотация.** В статье рассматривается целесообразность использования и специфика активных методов учебы, в частности тренинга, в процессе профессиональной учебы учителей изобразительного искусства.*

***Annotation.** Expedience of the use and specific of active methods of studies is examined in the article, in particular to training, in the process of professional studies of teachers of fine art.*

Сучасний стан підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах диктує необхідність пошуку нових шляхів підвищення

якості їхньої теоретичної підготовки, здатності до самостійної творчої праці, професійного саморозвитку, а головне – засобів і методів підготовки випускника вузу до мистецької та професійної діяльності. Наразі існують протиріччя між програмними вимогами і реальною підготовкою майбутніх учителів. Неготовність студентів до використання набутих знань, невміння поєднувати рідні види фахової діяльності та абстрактне уявлення про майбутню роботу є нагальними проблемами педагогічної науки, що потребують вдосконалення. У психолого-педагогічній літературі прийоми, способи, методи проведення занять, які сприяють активації навчально-пізнавальної діяльності, прийнято називати методами активного навчання. Їхнє застосування дозволяє організувати творчу самостійну роботу студентів, пропонуючи завдання пізнавально-пошукового характеру, які б викликали пізнавальний інтерес, вели до певних інтелектуальних ускладнень, створюючи умови для активного і самостійного засвоєння нових знань, стимулюючи мотивацію до професійної діяльності. Використання активних методів навчання змінює стереотип традиційного освітнього процесу, коли студент лише відтворює те, про що повідомляється в лекціях, при цьому не виникає установки на активну самостійну роботу, в результаті студенти, вивчивши теорію, не вміють застосувати свої знання на практиці.

Проблема становлення самостійної активної особистості студента здатного до професійного саморозвитку в ході його підготовки до майбутньої професійної діяльності – одна з ключових в психолого-педагогічній роботі. З урахуванням наведеного видається особливо актуальним використання інтерактивних, групових методів для формування професійно значимих комунікативних та інших умінь і навичок у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у період їхнього навчання у вузі. Серед активних методів найбільш визнані у всьому світі тренінгові методи, які в силу науково-методичної розробленості, практичної спрямованості та доступності вважаються надзвичайно ефективними з точки зору розвитку особистості, набуття знань та особливо практичних навичок та вмінь. Слід зазначити, що тренінги вже певною мірою використовуються у навчальному процесі деяких навчальних закладів, але, як правило, за власною ініціативою конкретних викладачів-науковців. Проте відсоток тренінгових занять під час навчання вчителів образотворчого мистецтва у вищій школі надто малий, а самі заняття не систематизовані, організаційно, матеріально та методично не забезпечені, що не змінює принципово якість підготовки фахівців.

У рамках загальнопедагогічної проблеми на доцільність та ефективність застосування активних методів навчання звертається досить велика увага в підготовці вчителів різних спеціальностей (О.Любашенко, Г.Мартьянова, В.Руденко, О.Ємець, М.Пашенко та ін.). Але цього не можна сказати щодо системи підготовки вчителів образотворчого мистецтва. Як відзначає професор Ю.М. Швалб, сьогодні у сфері освіти змінюється вся психолого-педагогічна проблематика, що починає концентруватися навколо питань розвитку і саморозвитку особистості, навчальних інтересів і навчального цілепокладання, суб'єкта навчальної діяльності, особистісної рефлексії, здатності до відповідального вибору і т.ін. Очевидно, що вирішення нових для всієї системи освіти завдань неможливе на підставі лише класичних форм і способів вузівського навчання. З цього погляду, вважає Ю.М. Швалб, тренінги, спрямовані на формування і розвиток особистої і професійної компетенції, повинні стати одним з провідних засобів професійного навчання [6, 54]. Проаналізувавши наукові праці

С.Д.Симоненка, К.А.Строкова, О.П.Рудницької та інших щодо визначення сучасних педагогічних методів, ми встановили, що найбільш сприяють саморозвиваючій діяльності та формують здатність до професійного саморозвитку особистісно зорієнтовані методи, а саме: тренінги мотивації, самоусвідомлення й особистісного росту. Цей метод пов'язаний з вирішенням педагогічних задач і виконує діагностичні функції, що дає можливість систематичної діагностики та самооцінки змін особистості безпосередньо на заняттях, не порушуючи при цьому природної течії навчального процесу.

Мета і завдання статті: розглянути специфіку та обґрунтувати доцільність використання активних методів навчання, зокрема тренінгу, у процесі професійного навчання вчителів образотворчого мистецтва; визначити основні принципи організації тренінгу навчання у вищому навчальному закладі.

Навчання майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, пов'язане з їхнім професійно-творчим розвитком, потребує вибору активних форм та методів роботи. Разом з тим традиційні форми та методи не можуть бути повністю виключені з педагогічної практики, тому що продуктивне навчання завжди базується на репродуктивному. Але провідне місце в системі методів та форм розвитку та саморозвитку особистості спеціаліста-педагога, на нашу думку, мають зайняти ті, які чітко направлені на вирішення цієї задачі.

Активні методи, за твердженням К.А.Строкова, спонукають зростання інтересу до змісту професії, виступають як процес широкої пізнавальної діяльності, яка реалізується самостійно. Активні методи навчання є одним з найбільш вагомих шляхів формування спеціаліста на основі проблемності та моделювання його професійної діяльності. Вони відрізняються від традиційних тим, що активізують мислення того, хто навчається; ці методи перетворюють активність у довготривалу та стійку [2, 38]. Проаналізувавши освітні технології можемо зробити висновок, що, методи і форми професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін – це та програма взаємодії викладача і студента, вихователя і вихованця, що спрямована на вироблення професійно значимих якостей, індивідуального стилю художньо-педагогічної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Методика професійного саморозвитку майбутнього вчителя за своєю метою, змістом і способами реалізації значно складніша, ніж звичайне транслявання знань від викладача до студента [3, 14]. Її особливість полягає у розвитку кращих якостей особистості, властивих представникам педагогічної професії, і, зокрема, вчителям образотворчого мистецтва. Є підстави вважати, що вирішальним від чого залежить, чи проявляться здібності до даної діяльності чи ні, є методика навчання. Підвищення ефективності навчання студентів прямо залежить від умов підбору і використання різноманітних, найбільш адекватній тематиці і ситуації, методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу. Отже, в ній повинні бути задіяні не лише методи впливу на особистість (розповідь, пояснення, бесіда, диспут, приклад), методи організації діяльності і формування досвіду, стимулювання діяльності та контролю, але й форми та способи активізації потенційних можливостей самого майбутнього фахівця, методи самопізнання і професійного самовдосконалення особистості, одним з таких нашому дослідженні є тренінги. Активні методи, тренінги зокрема, базуються на експериментально встановлених фактах по те, що вчинки говорять більше, ніж слова. Те, що ми чуємо, часто забувається, те, що бачимо, запам'ятовується дещо краще, однак лише те, що ми робимо самі, можна зрозуміти і відчути по-справжньому досить глибоко. З цього

приводу доречно привести американське прислів'я: „Розкажи мені, і я забуду, покажи мені, і я запам'ятаю, задій мене, і я зрозумію”. Як відзначають психологи при переважно пасивному сприйнятті інформації ті, яких навчають, зберігають у пам'яті 10% того, що читають, 20% того, що чують, 30% того, що бачать, 50% того, що чують і бачать. У той же час при активному сприйнятті інформації, під час тренінгу вони утримують у пам'яті 80% того, що говорили самі; 90% того, що робили самі.

Враховуючи вищезазначене нова стратегія педагогічного керівництва з боку викладачів полягає у створенні таких ситуацій, які б сприяли максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання студента, стимулювали його внутрішні сили до професійного саморозвитку. Тренінг створює умови, за яких кожна людина у самому собі та у інших бачить індивідуальність, поважає особисту гідність та гідність інших. Принципово важливе значення у цьому має: визнання унікальності кожного студента; врахування своєрідної емоційно-почуттєвої сфери; мотивів та потреб студентів.

Під час тренінгових занять первинний вплив здійснюється не на пізнавальну сферу психіки людини (сприйняття, увагу, пам'ять, мислення), а вихід на неї через емоційно-почуттєву і мотиваційну сфери. Шляхом використання різноманітних тренінгових методів (рольова гра, групова дискусія, вправи з вербальної та невербальної комунікації, тренування певних навичок, зворотний зв'язок та ін.) студент-слухач набуває досвіду переживання певних ситуацій, своїх психічних станів, фіксує та запам'ятовує емоційне забарвлення під час вирішення тих чи інших тренінгових завдань. Отриманий емоційно-почуттєвий досвід піддається інтелектуальній обробці та надійно зберігається у аналагах найбільш стійкої емоційної, а також мовно-логічної та перцептивної (за різновидом сприйняття: зорової, слухової, дотикової та ін.) пам'яті. Внаслідок чого у студента формуються необхідні навички, знання, уявлення, погляди й цінності, які ним уже сприймаються як власні, а не нав'язані зовні.

Механізм проведення тренінгу полягає у підвищенні й прагненні до виконання професійної діяльності; у розвитку здібностей до самомотивування й самоспонування й самопроектування. Форма тренінгу особистісно-розвиваюча, спрямована на розвиток спеціальних умінь, механізмів впливу на мотивацію студента; розвиток змістовного компоненту; поглиблений аналіз та самоаналіз.

Мета тренінгових занять полягає у формуванні пізнавального (внутрішнього, процесуально-змістовного) мотиву, мотивів досягнення, саморозвитку, суспільно-значущого мотиву та мотиву соціальної ідентифікації [5, 3-5].

У ході практичних занять з методики викладання образотворчого мистецтва пропонується впроваджувати тренінгові вправи, модифіковані тренінги та тренінги зокрема для найкращого розуміння, закріплення, самоаналізу знань. Протягом вивчення курсу методики викладання образотворчого мистецтва завдання тренінгу полягає в розвитку адекватного розуміння власної індивідуальності; здійсненні корекції самооцінки „Я – майбутній вчитель”; підвищенні позитивного самосприйняття; заглибленні в усвідомлення життєвих планів і визначенні в них місця професійних цілей, формуванні плану індивідуально-професійного самовдосконалення; актуалізації прагнення до професійного саморозвитку у педагогічній діяльності вчителя загальноосвітньої школи; розвитку цілепокладання і самоорганізації. Структура кожного тренінгу складається із взаємного привітання всіх членів групи; оголошення теми тренінгу; основної частини (діагностичні

вправи, спеціальні вправи, рольові ігри, групові дискусії, творчі завдання); заключної частини (індивідуальний самозвіт реципієнта, груповий аналіз тренінгу).

Розглянемо тематичний план психолого-педагогічного тренінгу особистісного і професійного розвитку та саморозвитку майбутнього вчителя:

Тренінг: „Я – можу бути...”.

Завдання: оволодіння методами професійного самодослідження, виявлення рівня сформованості професійної „Я-концепції”.

Види практичної діяльності: визначення рівня самооцінки, рівня домагань, вправа „Я – можу бути!”

Тренінг: „Підвищення професійної самооцінки”.

Завдання: ознайомлення з технологією формування позитивної професійної самооцінки й готовності нести відповідальність за професійне майбутнє; розвиток умінь виявляти сильні сторони своєї особистості і спиратись на них у професійній діяльності.

Види практичної діяльності: вправи „мої властивості, які можуть сприяти успіху в професійній діяльності”, „мої слабкі сторони, які можуть заважати досягненню успіху в професійній діяльності”, „що я хочу робити в процесі оволодіння основами педагогічної діяльності і що я можу робити?”.

Тренінг: „Планування стратегії професійного саморозвитку”.

Завдання: розробка проекту особистого професійного шляху, засвоєння методики визначення проблем професійного розвитку, формування цілеспрямованості й впевненості в досягненні гуманістично спрямованих цілей професійної діяльності.

Види практичної діяльності: вправа „творчий проект професійного майбутнього вчителя образотворчого мистецтва”, складання плану особистісного і професійного саморозвитку.

Тренінг: „Розвиток індивідуального професійного потенціалу”.

Завдання: опанування технікою творчого самопочуття, самодігностика творчого потенціалу.

Види практичної діяльності: вправа „ланцюг”, „трамплін”, групова дискусія за питаннями „Професійний потенціал вчителя образотворчого мистецтва”, „Які особистісні характеристики є найбільш важливими для творчої діяльності вчителя образотворчого мистецтва?”, тест „Який ваш творчий потенціал?”.

Назва кожного тренінгу відповідає його меті.

Тренінг як форма навчання має істотні переваги перед іншими формами та видами навчання і вимагає від фахівців не тільки знань, а й умінь застосовувати свої знання у практичній діяльності, що постійно змінюється. Серед переваг, які має тренінг як активна форма навчання перед традиційними методами, можна визначити такі: під час використання тренінгу процес навчання максимально наближений до реальної практичної діяльності, тренінг є імітаційним методом; тренінг є інтерактивним методом навчання, учасники виступають у тих чи інших ролях і діють відповідно до статусу своєї ролі; тренінг є груповим та в той же час індивідуальним методом, спрацьовують механізми особистої та групової динаміки, учасники набувають як особистого досвіду так і досвіду розробки та виконання колективних рішень; під час тренінгу спеціальними засобами створюється певний емоційний та інтелектуально-пізнавальний настрій, що надає можливість істотно активізувати й інтенсифікувати процес навчання.

Отже, цілеспрямоване навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва навичкам сприйняття, самопізнання та саморозвитку за допомогою активних методів навчання, зокрема тренінгових занять, буде сприяти активізації мотиваційної, інтелектуальної, творчої та рефлексивної сфери студентів, формуванню особистісних та професійних якостей необхідних для ефективної майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — Х.: Вид-во НУА, 2005. — 359 с.
2. Строков К.А. Современные технологии специалистов художественно-творческого профиля к этнокультурной деятельности: Учеб. пособие/Тамбовский гос. ун-т им Г.Р.Державына. —Тамбов: ТГУ, 200.-78с. С38.
3. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія/за ред. І.Я.Зязюн. — К.: Наукова думка. 2003. — С.262.
4. Рудницька О.П. педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга –Богдан, 2005.—360с. С.31
5. Рудюк Н.Г. Тренінг формування мотивації учіння підлітків. — Чернівці: Рута, 2006. — 40с.
6. Швалб Ю.М. Задачный подход к построению учебного тренинга в ВУЗе // Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організаційно-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Донецьк, 27-28 травня 2005 року. — Донецьк: ДЮІ, 2005.

УДК 378; 371

О.В. Тімець

ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ЯК ОСНОВА УСПІШНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті висвітлюється фахова компетентність вчителя географії як основа успішності навчально-виховного процесу.

Аннотация. В статье освещается профессиональная компетентность учителя географии как основа успеваемости учебно-воспитательного процесса.

Annotation. The professional competence of teacher of geography as basis of studie-education progress lights up in the article .

Зростання ролі творчої особистості вчителя набуває особливої актуальності і відбувається шляхом розвитку їх фахової компетентності, тобто усвідомленої, цілеспрямованої, планомірної та безперервної діяльності вчителів, вдосконалення їх теоретичної та практичної підготовки.

Проблема підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів розглядається в різних аспектах у працях В.А. Адольфа, Ш.О. Амонашвілі, І.П. Ареф'єва, Ю.К. Бабанського, С.Я. Батищева, В.І. Бондаря, О.Н. Владиславлева, С.І. Висоцької, Ю.З. Гільбуха, С.У. Гончаренка, М.І. Дробнохода, Т.В. Добудько, С.Б. Єлканова, В.О. Извозчикова, М.Л. Коломійця, Н.В. Кузьміної, Н.М. Лобанової, В.І. Лозової, А.К. Маркової, А.А. Орлова, В.Я. Синенка, М.М. Скаткіна,